

Posudek na habilitační práci

Mgr. Petr Megyeši, Ph.D.: Významy v detailech. Ikonografické studie o evropskom umeni 13.-16. storočia

Úvodem konstatuji, že soubor publikovaných prací opatřený úvodním komentářem je možná forma habilitační práce. Přiznám se, že osobně preferuji originální práci předloženou jako podklad pro habilitaci, ale to nesnižuje význam předloženého výběru i moji objektivitu při posuzování odborné kvality habilitanta,

Petr Megyeši patří k nejvýraznějším badatelům mladší generace na Slovensku, zabývajících se ikonografií výtvarného umění, jak ostatně prozrazuje název výboru prací Významovost detailu vo vztahu k interpretaci obrazu. Výběr statí ve výboru není koncipován tématicky, jak je u tohoto typu prací obvyklé, ale s poukazem na význam detailu v uměleckém díle, což považují z odborného hlediska za velmi podnětné.

V úvodní studii autor práce naznačil svá metodologická východiska v přístupu k detailu, počínaje Aby Warburgem. Přístup k detailu chápe jako charakteristický rys kulturních a medicínských teorií konce 19. století. Za protagonistů teoretického i praktického přístupu k detailu považuje správně vedle Abby Warburga také Giovanniho Morelliho, Zigmunda Freuda, Carla Ginzburga, Erwina Panofského a dokonce románového hrdinu Sherlocka Holmese. Dále se Megyeši věnuje zásadnímu fenoménu ikonografie, vztahu slova a obrazu. S odvoláním na Baxandalla upozornil na nástrahy převodu vizuální na literární. A interpretaci vykládá jako pohyb mezi oběma fenomény. Neopomněl se také dotknout důležitého prvku vstupujícího do interpretace, a to je kontext. Zde si myslím, že vedle Ladislava Kessnera a Noemana Brysona měl také vzpomenout Hanse Beltinga (*Bild-Anthropologie*, vyšlo i česky *Antropologie obrazu. Návrh vědy o obraze*), který se problémem kontextu intenzivně zabýval. Za nezbytný předpoklad správné interpretace považuje autor práce správné „čtení“ detailu, což bývá občas problém u badatelů, kteří současně se čtením okamžitě interpretují. Zde se se logicky odvolává na Panofského. V závěru úvodní studie naznačuje důvody výběru studií v předloženém výboru. Petr Megyeši prokázal v této statí dobrou znalost recentní literatury i metodologických koncepcí,

Dovolím si také uvést několik drobných poznámek ke statím zařazených do výboru.

První stať ve výboru *Chlieb jako spásonosné závažie. K stredovekej ikonografii Váženie duší*. Megyeši zde rozebírá zajímavý detail, totiž eucharistický chléb na misce vah, s kterými archanděl Michael váží při Posledním soudu duše. Projevil zde výbornou znalost památkového fondu Slovenska i zahraničí. S jeho závěry lze bez poznámek souhlasit.

V druhé statí *Morska panna pri nohách obra. K interpretácii stredovekej ikonografie sv. Kryštofa*. Megyeši analyzuje „detail“ – zobrazení mořské Panny. Autor se snaží najít příčiny, které mohly vést k přesvědčení lidí ve středověku, že pohled na obra Kryštofa může ochránit před „zlou smrtí“. Jako jeden z klíčů vidí právě motiv mořské Panny, což se poměrně

zdárně snaží prokázat na podkladě dobových textů. Myslím si, že vedle odkazu na český překlad Zlaté legendy by měl autor odkazovat také na latinský originál, který má několik verzí. V témže článku se Megyeši zaměřil také polysémantičnost námětu středověkých obrazů sv. Kryštofa, s poukazem na křest.

Za odborně přínosnou považuji třetí stať „*Ex benedictus fructus ventris tui*“. *K ikonografii Navštívení v v středověkých nástěnných mal'bách v Ochtinej a Kocel'ovciách*. Autor v ní pojednává o tématu Navštívení Panny Marie. Jde mu zejména o objasnění detailu o- „komunikaci“ mezi sv. Janem Křtitelem v lůně sv. Alžběty a malého Ježíše v lůně Mariině. Ve svém výkladu se opírá o texty biblické i legendické a prokazuje dobrou znalost recentní literatury, avšak opomenul dvě docela důležité práce. První je latinská dizertace prof. Jaroslava Polce *De origine festi Visitationis B. V. M.*, kterou obhájil na Lateránské univerzitě v Římě v roce 1967, druhou studie Jaromíra Homolky *Arcibiskup Jenštejn a výtvarné umění: (poznámky k výtvarné propagandě v předhusitských Čechách)*, in referát, přednesený na semináři historiků starších dějin z muzeí ČSR, Jenštejn dne 22.6.1977. Zejména v práci Polcově, který analyzoval vatikánský Kodex Jana z Jenštejna, nalezneme podrobnou teologickou analýzu motivu Navštívení Panny Marie. V textu na s. 41 má Megyeši drobnou chybu. V Katharinenthalu nejde o skupinu Zvěstování, ale Navštívení.

Čtvrtá stať *Krčmárka z pekla. K ikonografii středověkých nástěnných malieb v Rimavskom Brezové a Liptovských Sliáčov*, je věnována moralistnímu motivu Krčmářky, tedy poukaz na Nestřídmost, která byla považována za jeden ze sedmi hlavních hříchů. Pozoruhodnou skutečností je to, že kompoziční schéma Krčmářky v pekle z počátku 14. století na nástěnné malbě v evangelickém kostele v Rimavské Březové je téměř totožné s kompozicí obdobného námětu (též součást pekla) na nástěnné malbě v bývalém karneru při kostele sv. Petra a Pavla v Broumově.

Pátá studie *Medzi ikonografiou a hierotopiou. Stredoveké nástené mal'by v Kraskove* má charakter případové studie a je v ní položen velký akcent na metodologii. Jak autor předznamenává, základem mu je ikonologická metoda Erwina Panofského a navržená metoda percepčních módů Ladislava Kesnera, kterou považuji za mírně diskutabilní. Výše uvedené metodologické přístupy pak aplikuje na nástěnných malbách v Kraskove na Gemeru. V návaznosti na Ivana Geráta pak naznačuje také kontextuální přístup k výkladu maleb, a to vzhledem k jejich umístění. Zajímá ho také reakce vnímatele maleb.

Šestá studie *Smädný sluha a nebeský pohárik: K stredovekej a ranonovovekej ikonografii Kľaňania troch kráľou*, pojednává o významné památce deskové malby tzv. Anjujovském polyptychu z let 1330-40), uloženém v Moravské galerii v Brně. Respektive si všímá jednoho specifického detailu v námětu Klanění Třech králů, kterým je sluha s nápojem. Ten pak sleduje v mnohých analogiích a proměnách ve 14. a 15. století.

Rozsahem největší je sedmá studie *Poznámky k propagandistickému uplatneniu naratívnych cyklov zo života sv. Ladislava v nástennom maliarstve 14. a 15. storočia* na Slovensku. Jde o problematiku, kterou se zabývala před Megyešim řada slovenských, českých, maďarských či německých badatelů. Megyeši nabízí kontextuální výklad malovaných ladislavských legend v kontextu složité historie uherského státu (vztah pohanských Kumánů, církve,

křesťanského krále a šlechty) , což je metoda, kterou uplatňují čeští badatelé při výkladu legend svatováclavských. . Lomnický cyklus z let 1310-20 reaguje na střet odpůrců královské moci (Matůš Čák) na straně jedné a církve s králem (Karel Robert z Anju) na straně druhé. Některé detaily, jako je například vytavení odřáté hlavy a zmrzačeného těla Kumána, považuje Megyeši za konvenční vizuální znak, jenž měl naznačit krutý osud nepřátel protivících se královské moci.

Poslední stať ve výboru – *k ikonografii relikviára sv. Aureliána z Limoges*, pojednává o ikonografii jednoho detailu – námětu – mučednické smrti sv. Kryštofa, který je součástí výzdoby relikviáře ze 13. století uloženého ve sbírkách pařížského Musée Cluny. Autor se všímá jednoho neobvyklého detailu – šípu v oku trůnícího císaře a nachází zdůvodnění tohoto motivu v textu Zlaté legendy. Následně uvádí některé analogie, jedna z nich je i v Liber depictus.

Domnívám se, že součástí výboru mohla být bibliografie Petera Megyešiho

Kritické poznámky, které jsem učinil k textům zařazeným do výboru statí nepovažuji za závažné a proto doporučuji habilitační práci Petra Megyešiho k obhájení .

V Praze, dne 29. 6. 2022

Prof. PhDr. Ing. Jan Royt, PhD., DSc